

הלכות סבה סימן תרלו

יום שביעי, יבון יכול לצאת מספה זו (ד) ולישב באחרת: ב יוצאין בספה (ה) שאולה
 [*] (ו) יבון יוצאין בשל שתפנות: ג (ז) סכה גזולה, פשרה. ביצד, אם תקף על חברו והוציאו מספתו והגולה וישב בה, יצא, (ח) שאין הקרקע נגזלת: הנה מיהו, לבתחלה לא ישב אדם בספת חברו (ט) שלא מדעתו, כל-שכן אם דעתו לנגולה, וכן לא יעשה סכה לבתחלה בקרקע של חברו שלא מדעתו *וכן בקרקע (י) שהיא של (ה) רבים (הג"א וא"י), מיהו, בדיעבד יצא. וכן (ב) (יא) *לא יקצצו ישאל

באר היטב

(ה) רבים. כתב המ"א: וצ"ע שנהגו קצת לעשות סכה ברה"ר וא"כ סכה גזולה היא, ואת"ל דכל ישראל מוחליו להם מ"מ יש לא"י חלק בהם, ע"ש שהאר"ף והע"לה: ע"כ אסור לעשות סכה ברה"ר שא"י לא מחלי על קף, ואף בדיעבד פשרה מ"מ לא יברך עליה דהוי ברכה לבשלה, ע"ש: (ב) לא יקצצו. ובמקום שיש רשות לאנשי המקום לקח עצים מן היער בדינא

י"ל דמי"מ מודה הריב"ש בקדו"ש אהר"י, אף הוא רחוק המציאות כיון דעבדי סכה בשתפנות מסתמא כ"א נתרצה שצ"א שניתם לשאל כ"א לחברו חלקו, ואי מקפידים ויזא"ם

משנה בוררה

ימים משבעת הימים שתמצה, ואפלו ביום השביעי אם לא עשית קנ"ם לכן. וכוונת השמשות אסור לעשותה על-ידי עצמו, דהוי ספקא דאורייתא, (ו) ועל-ידי עבדים שרי לעשותה. גר שנתגזר בתוך ימי חג, (ז) עושה סכה בימי החג הנותרים: (א) יכול וכו'. אשמועינן (ח) דלא בעינן שיהיה סכה לשבעת ימים ודקא: (ד) ולישב באחרת. וכן יכול לאכל בזה (ט) ולישן בזה: **ב (ה) שאולה.** דכתיב (י) "כל האזרח בישאל ישבו בספת", קלמ"ד שכל ישראל ראויין לישב בספה אחת (והיגו זה אחר זה), וזה (יא) אי אפשר שיהא לכלן, דלא מטי לכל חד שנה פרוטה, אלא על-ידי שאולה: (ו) וכן יוצאין בשל שתפנות. קל-נחמר (יב) משאולה, וכל-שכן כאן דיש לו חלק בה, והנשאר הוא שאול לו, דעל דעת פ"ן נשתפפו: ג (ז) סכה גזולה, פשרה. אין הלשון (יג) מנדקת כל-קף, דהא דרשין מדכתיב "הג הספת תעשה לך" למעוטי גזולה(י), אלא רוצה לומר, דגזולה כהיא שתקף על חברו והוציאו וכי' פשרה: (ח) שאין הקרקע נגזלת. דכל המחבר לקרקע דהוי הוא פקרקע, ויהי היא בתוקף בעליה הראשונים ובשאולה דמאי לדידה: (ט) שלא מדעתו. שמה בעל הספה הוא מקפיד על זה, שלא יראה חברו את עסקיו ואת אכילתו בלי ידיעתו, וממילא אין נכון לברך עליה, אכל מטר לקנ"ם ולישב בספת חברו בשעה שאין בעל הספה שם בספתו, שבודאי לא יקפיד על זה, דניתא לה לאגש דליעבד מצוה במקומו. (טו) ומכל מקום אם אפשר שיכבד בעל הספה בעוד שהוא שם, אף דכעת הקניסה אינו שם לא יכנס שלא מדעתו, כי אפשר שבעל-הבית יחביש לקנ"ם ולאכל או לעשות עסק אחר בפניו. כתב בכפונ"י יעקב, דאם נטל רשות מאשתו של חברו כשיאנו בביתו נראה דמהני, דכיון דהרשתה אשתו מסתמא לא יקפיד על זה: (י) שהיא של רבים. כתב הפנ"ק אברהם: וצריך עיון, שנהגו קצת לעשות סכה ברשות הרבים? ואם תמצו לומר דכל ישראל מוחליו, מכל מקום יש לעב"ם חלק בהם, והע"לה דאסור מטעם זה לעשות סכה ברשות הרבים, דעב"ם בודאי לא מחלי, ואף בדיעבד פשרה, מכל מקום לא יברך עליה דהוי ברכה לבשלה. ובאל"ה רבה פתב דברכה לבשלה לא הוי, ע"ן שם שהאר"ף בנה, ועל-פ"ן אם אין לו אחרת מטר לברך עליה, וכן מצדד בספר מאמר-מרדכי להקל. ובחשובת שואל

שערי תשובה

[*] וכן יוצאים בשל שתפנות כו'. זה דעת הריב"ש. והמר"ש בן הרשב"י בתשובה סימן ח דתה דברי ר' יהודה והע"לה דפסות השקפים דקפדי פסולה לדעת רש"י ותוספות והר"ן וכן דעת הר"ן חסדי ור"י שלמה בן רבנו יונה, ע"ש. וכתב בר"י שהקרי"ט דף כו כראה קריב"ש, ע"ש, ובמח"ב כתב דלא סימונה קמה דתרשב"ן וכן היה כבוד דמה דילף קריב"ש ק"ו שפטים משאולה פרקא הוא, דשאולה פלה שולו לו ימי אשאלתה כו', ובאמת תק"ו הוא האופן אשר דוברי הריב"ש נבונים, ע"ש, וי"ל דמי"מ מודה הריב"ש בקדו"ש אהר"י, אף הוא רחוק המציאות כיון דעבדי סכה בשתפנות מסתמא כ"א נתרצה שצ"א שניתם לשאל כ"א לחברו חלקו, ואי מקפידים ויזא"ם

באור הלכה

* וכן בקרקע שהיא של רבים. ע"ן במשנה בוררה מה שכתבנו בשם הפנ"ק אברהם שהוא חושש לברכה לבשלה. והנה פשה אחרונים השיגו עליו ע"ן באל"ה וכן והקמ"ו הפרי-מגדים דאין ראה סימן תרמ"ט, ובמ"ו והקציעה ובבג"י יושע בן שאול אברהם מרדכי, ונעלה מדעת פ"ל דברכה לבשלה בודאי לא הוי. וזה לשון הבית-מאיר: הג"ה וכן בקרקע וכו' — בדרך-משע"כ כתב על זה: ולא ראיתי נזכרין בזה, אלא שהפנ"ק אברהם כתב: ואף בדיעבד וכי' מכל מקום נראה לי דאין לברך עליה כמו שכתבו ריש סימן תרמ"ט, ואם-פ"ן הוי ברכה לבשלה. וע"ן סימן זה מה שכתבתי על גוף הדין דסימן תרמ"ט. והנ"ל ברור דיברך, עד כאן ענין לסימן הנ"ל דשם קנה הגולה וכו', וכל זה בתוקף חברו ומכון לגול, מה שאין פ"ן בודו"ן דיון שעושה סכה ברשות הרבים, הא איה אלא שאולה ממש, שחרי אינו מכון כלל אלא לשאל המקום עד אחר החג ולהחזירה בעינה בלי שום חסרון, ואפלו שואל שלא מדעת אינו, שחרי הרבים ואפלו עבדים רואים ואינם מוחין, והרי שואל מדעת ממש ופשיטא דברך, ע"ן שם עוד, עד כאן לשונו, וכנה ממש פתב הבג"י יושע. אכל מה נעשה במה דאיתא בדרך-משע"כ בשם הירושלמי, והקמ"ו הג"א באורו: גמליאל ונגא עבד לה מטללמא בשווא, עבר רבי שמעון בן לקיש אמר לה: מאן שרי לך. ובאר האור-רובי, דעד כאן לא הקשירו רבנן במספד ברשות הרבים אלא בדיעבד אכל ופשיטא עליהם הדרן, ואפשר לומר דנוקא בשוקא במקום מצוי עוברים ושבים ובמספד עליהם הדרן, אכל לא כמי שמספד בצדי רשות הרבים סמוך לפתח ביתו, וכע"ן זה העתקתי בפנים מתשובת שואל ומשיב. אמר נך מצאני בכפונ"י יעקב שמקל בזה לגמרי ומטעם אחר, דהא פתב רבי מ"א בחשן-משפט סימן קס"ב סעיף א דאם נתן המכיר רשות להצמיד דלתות פתחו בשוקו, דינא דמלכותא דינא, כי השוקים והרחובות שלהן ויכולים לעשות פתח שרינו, ומעמה פ"ן שהכל פתח רשות הפקל, בין הרחובות שבתוך העיר בין אותן שחוצי לעיר, וכן שהמלכות יש לה רשות למחות ואינה מוחה מסתמא מוחלת על (יא) לעשות סכה ברשות הרבים ואין כאן אסור גולה כלל, וע"ן שם שדעתו דאין צריך לטל רשות בפרש על זה משר העיר, ומסתמא נתון לו מלא מוחין בידו, ולכן פשי' יכול לברך, ע"ן שם. סוף דבר, הנהגים להקל בזה אין למחות בידו, כי רבו המתיירי¹², עוד נראה לי, דאם באנו להחמיר שלא לעשות אפלו סמוך לפתח ביתו יצא לקולקל גדול, וכנה ראיתי בעיני שערשין הספה אחורי הפתח, ובעצרות הקטנות שם אינו מצוי כל-קף שיהיה לכל אחד ביה"הכפסא מיוחד, והוא מקום מיוחד לקטנים לפנות שם ופעמים אף לגדולים ומצוי שאותו המקום אינו נך שם, ואפלו אם ירצו לנקות פתח אינו יודע אם יועיל מדינא, שהוא בכלל ביה"הכפסא ישו, ועל-גל"שנים צריך מדינא לברך הפתלים של הבית שם, וכבר הארכתי לעיל בסימן פ"ג בבאר הלכה בדבר המחליל יוצאה, ע"ן שם, וטוב יותר לעשות סכה ברשות הרבים ממש מלעשות סכה במקומות קטנים, ע"ן בכוח כ"ד עמוד ב: * לא יקצצו וכו'. ע"ן במשנה בוררה במה שכתבנו במקום וכו', והוא מתיישב. עוד כתב בסימן תרס"ד, דהוא הדין במקום שהצריעה"ה הם משר העיר והוא נתון רשות לקצו

ומשיב סימן קכ"ב [פתב], דרחוב שלפני הבית הם שלו ולא מקרי רשות הרבים¹⁰, (טו) ובפרט היכי שיש להם דעקאמענ"ט משר העיר שיש להם רשות לעשות צרובין וסכות אין לפקפק בזה [פ"ת]. וע"ן בבאור הלכה: (יא) לא יקצצו. מיצר של עב"ם אפלו מדעת העכו"ם. וטעם דין זה ופרש"י ותבאר לקמן בסימן תרמ"ט סעיף א בהג"ה¹⁰). ובמקום שיש רשות לאנשי המקום לקח עצים מן היער בדינא

שער הציון

(1) פרי-מגדים, דהא צריך לישב גם בשמיני, והוי שבות דשבות במקום מיוחד דשרי [פמ"ג] (1) אגרא: (ב) ע"ן בגמרא: (ג) רש"י: (ד) אגרא: (ה) רש"י: (ו) בית-יוסף בשם ריב"ש: (ז) מגן-אברהם: (ח) ר"ז: (ט) אלהי רבה ושערי-תשובה: (י) וכע"ן זה פתב גם הפרי-מגדים: (יא) רג"ם: 1 פתב הרש"ה.

הַלְבוּת סָפָה סִימָן תַּרְלוּ

ביאורים ומוספים

[שעה"צ ס"ק ו]

וְהִי שְׁבוּת דְּשִׁבּוּת בְּמִקּוּם מְקוּנָה דְּשָׁרְיָ [פמ"ג]6.

5) אמנם, במשנ"ב כתב שבבין השמשות אסור לעשותה כי הוא ספיקא דאורייתא, ומבואר שבניית סוכה אינה שבות אלא איסור דאורייתא וְלַעֲנִין הַנַּחַת הַסֶּכֶךְ עַל יַד נְכַרִּי, הִיִּקַּל בְּמִשְׁנ"ב לַעֲלֵל (ס"ק א), אֲךָ מְדוּקָק מִדְּבָרֵי שְׁלֵהֲקִים סוּכָה אֲסוּר, הוּאֵל וְאִיסוּרוֹ מְדֻאֲרֵייתָא. ואכן, בפמ"ג (משב"ז ס"ק א) שהביא השעה"צ מבואר שטעם ההיתר כאן הוא משום שאף מלאכה דאורייתא הותרה על ידי נכרי בבין השמשות לצורך מצוה וְאִף שֶׁהַמְצוּה לִשְׁבֹּת בְּסוּכָה בְּשִׁמְנֵי אֵינָה אֵלֶּא מִדְּרַבְנָן, כַּמְבֹאֵר בְּשִׁרְע לַעֲלֵל (ס"י שִׁמְב ס"א), וְלֹא בְּגַלל שֶׁהוּא שְׁבוּת דְּשִׁבּוּת בְּמִקּוּם מְצוּה. וְכַתּוּב הַגְר"י נִיבְרִיט (בְּהַגְהוֹת לְמִשְׁנ"ב) שְׁנֵרָאָה שִׁישׁ לַתְּקַן הַגִּירָסָא בְּשִׁעָה"צ, וּבְמִקּוּם שְׁבוּת דְּשִׁבּוּת צָרִיךְ לֹאמַר שְׁבוּת בִּבְיָן הַשְּׁמִשׁוֹת.

[משנ"ב ס"ק ה]

לְכָל חֵד שְׁנָה פְּרוּטָה, אֶלְאָ עַל-יְדֵי שְׁאֲלָה6.

6) ואף שאדם נחשב בעלים על חפציו אף כשאינם שוים פרוטה, כתב השפת אמת (סוכה כו, ב) שמי"מ אין לפחות משה פרוטה דין ממון [ונמבואר במחנה אפרים הל' גזילה ס"י א], וכיון שכתוב בתורה: "לך צריך שיהיה לו דין ממון בדבר. והקשה המנחת חינוך (מצוה שכה אורח א"א) שאם כן איך יוצאים ידי חובה בערבה בסוכות או מצה בפסח כשאינם שוים פרוטה, הרי צריך שיהיו ילכם, ותיכיל העמק ברכה (סוכה אורח א"א) שכשאין עוד בעלים אין חסרון בבעלות על חפץ שאינו שווה פרוטה, ורק בשותפין שהבעלות עצמה אינה גמורה, צריך שיהיה לו לכל הפחות שווה פרוטה בחפץ כדי שיחשב שלו ממש [וראה תוס' רי"ד סוכה מא, ב], וכן ביאר הגרי"ש אלישיב (הערות סוכה כו, ב). וראה שערי תשובה (ס"י תפ"ב ס"ק א), ושו"ת אחיעזר (ח"ג ס"י סו ד"ה ומש"כ להסתפק) וחכמת שלמה (ס"י תרנח ס"ט) שביארו באופנים נוספים.

[משנ"ב ס"ק ז]

לְמַעוּטֵי גְדוּלָה7.

7) וס"כ גזול, הסתפק הפמ"ג (משב"ז ס"ק ד) אם הוא פסול בעצם וּגְוַם כִּשְׁהוּא מִנְשָׁךְ מִסֶּכֶךְ כִּשֶׁר לֹא יוֹעִיל דִּין פֶּסֶל לְהַכְשִׁירוֹ, או שפסולו הוא רק כסךך מעל עשרים אמה, שאין בו חסרון עצמי ויועיל דין פסול להכשירו, וצידד שהוא פסול בעצם, וכן כתב הבכורי יעקב (ס"ק ג) שבדאי פסול הוא בעצם. וראה דעת הגרי"ח מבריסק (זכרון שמואל ס"י טז אות ה) שכיון שפסול זה נלמד מהפסוק של "לך" [ולא רק משום 'מצוה הבאה בעבירה'], נחשב הוא כפסול בעצם [וראה מה שכתב הגרי"ש רוזובסקי שם]. אכן האבי עזרי (פ"ה מהל' סוכה הכ"ה ד"ה דע) כתב, שהפסול בגזול אינו בסוכה עצמה, שהרי הגזול יכול לצאת בה ידי חובה, ועוד, הרי אף בקרקע גזולה יש חסרון אף על פי שקרקע אינה נחשבת חלק מהסוכה, ומוכח מזה שאין הפסול בסוכה עצמה אלא בקיום המצוה של הגבורא. וראה עוד במנחת חינוך (מצוה שכה אות יא ד"ה עז) מה שכתב בגדר הפסול של סכך גזול.

וסכך גזול שהתערב עם רוב סכך כשר, כתב הפמ"ג (משב"ז ס"ק ד) שאף שמבואר בגמ' (ביצה לח, ב) שלא נאמר דין ביטול ברוב כשהרוב שייך לאדם אחר, מי"מ כאן שהסכך הגזול אינו ניכר ואין ידוע אלו ענפים צריך להחזיר לבעליהם, יש לומר שאין צריך להחזיר אלא דמיום, ואם כן יכול הסכך הגזול להתבטל ברוב. אכן, הבכורי יעקב (ס"ק יג, ט"ו) תרמט ס"ק א) כתב שלמסקנת הגמ' בביצה איסור התלוי בממון מתבטל ברוב, ולכן מתבטל הסכך הגזול ברוב.

[משנ"ב ס"ק ח]

וְכִשְׁאוּלָה דְּמִנְא לְדִינָה8.

8) ולענין ברכה, כתב השו"ת הלכות (ס"ה) שלא יברך, כמבואר במשנ"ב להלן (ס"ק ט).

ודין זה שהיושב בסוכת חבירו בגזילה יצא ביעבד, ביאר החו"א

(א"ח ס"י קנ ס"ק כב) שהוא באופן שהבעלים אינו מקפיד על הישיבה בה אלא רק על גזילת הסוכה עצמה, אבל באופן שמקפיד הבעלים על ישיבת הגולן בחצירו, נחשב הוא כגולן על ההשתמשות בקרקע שאינה שלו, ואינו יוצא בה ידי חובה משום שנחשב כיושב בסוכה גזולה [וראה קהלות יעקב (סוכה ס"י כב) שביאר מדוע אין בזה משום 'מצוה הבאה בעבירה']. והוסיף, שכן הביאור גם בדין השו"ע לגבי מי שעושה סוכה בקרקע של רבים, שאינם מקפידים אלא על הנחת הסוכה שם, אך אין להם נפקא מינה אם יושב בה או לא.

[משנ"ב ס"ק י]

שְׁלִפְנֵי הַפֵּית הֵם שְׁלוֹ וְלֹא מְקַרְי רְשׁוּת־הַרְבִּים9.

9) שם (מהדו"ק ח"א ס"י קכח) כתב שהארבע אמות שלפני פתח ביתו נחשבות כשלו, ולפיכך אינן נקראות רשות הרבים [ובביה"ל (ד"ה וכן) כתב שבנאה בסמך לביתו]. ולענין בניית סוכה ברשות הרבים שכל תושביה יהודים, האם צריך ליטול רשות לכך מהרשויות, ראה בביה"ל שם, ומה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק יא]

וּפְרָטֵי יִתְבָּאָר לְקַפְן בְּסִימָן תְּרַמֵּט סְעִיף א בְּהֶגְה"ה10.

10) שם כתב, שעתם נכרים גחלי קרקע הם, ואם כן אף שנתון הנכרי רשות לקחת מהעיר, יתכן שגזול אותה ואינו הבעלים עליה.

[ביה"ל ד"ה וכן]

מִסְתַּמָּא מוֹחֶלֶת עַל זְה"ה11 וכו', אֵינן לְמַחֹת בְּיָדוֹ, כִּי רַבּוֹ הַפְּתִירִין12.

11) ולבנות סוכה במרפסת כשהשלטונות [בחוץ לארץ] אוסרים זאת משום שמכערים את פני העיר, דעת הגרי"ש אלישיב (חשוךי חמד סוכה עמ' רלט) שנחשב כגזול ואסור, מפני שללא רשותם אסור לבנות שם בנינים, וכל מה שהתירו לבנות הוא בתנאי שלא יכערו את פני העיר, נמצא שבבניית סוכה כנגד החוק יש חשש גזול על הבנין עצמו.

12) וכן מי שאין לו מקום לבנות סוכה בביתו, דעת הגרי"ש אויערבך (הליכות שלמה סוכות פ"ז ס"יא) שראוי לבנותה ברשות הרבים, אם נתנו ראשי העיר את רשותם, אלא שעליו להיזהר שלא להפריע להילוך הרבים. דעת הגרי"ח קרליץ (חוט שני סוכות פ"ח ס"ק א) שדברי הביה"ל נאמרו בחוץ לארץ, אבל בארץ ישראל שבני המדינה הם יהודים החייבים במצות סוכה, מותר לבנותה ברשות הרבים באופן שאינו מונע מהרבים לעבור, גם אם מצמצם את מקום הילוכם, ואף אין צריך לבקש רשות מהעירייה על כך. ובדעת תורה בשם שו"ת תועפות ראם מבואר, שבלאו הכי אין הנכרי יכול למחות בארץ ישראל, מפני שאין לו קנין הגוף בארץ [אכן בהגהות חתם סופר (על הגמ"א ס"ק ג) העיר שבדבר זה יש סתירה בין הירושלמי בבא קמא (פ"ו ה"ח) שהתיר לבנות סוכה ברשות הרבים בארץ ישראל, לבין הירושלמי בסוכה (פ"ג ה"א) שאסר, וכן הביא הדעת תורה שהתקשה הגר"א בסתירה זו].

ולבנות סוכה בחצר משותפת של בנין, דעת הגרי"ח קרליץ (שם) שאין צריך לשאל רשות מהשכנים, ואף אין בכוחם למחות בו, כיון שכך דרך השימוש בחצר משותפת, ורק אם טוען חבירו שרצה להקים במקום זה את סוכתו, טענתו טענה.

ולבנות סוכה במרפסת שבנה ללא רשות מהשכנים [אותם שזכותם לעכב על פי מנהג המדינה], דעת הגרי"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פכ"ד אות יב) שאסור משום גזול, ואין לברך על הישיבה בה, אלא אם כן יש בידו אישור אמיתי מהעירייה לבנות אף שהשכנים מתנגדים.

ולהעמיד בחצר המשותפת עמודים [ירלסיס] כדי לבנות על גביהם סוכה, דעת הגרי"ש אלישיב (שם) שאם מעמידם רק למשך ימי הסוכות מותר הדבר, אך אם מעמידם בקביעות והשכנים אינם מסכימים, אסור הדבר משום גזול, ואין לברך על הישיבה בסוכה.